

ئافرهت لىرولاشت ھونەر

ئايديؤلوجيا ھونەر مەند عەبولرەحمان وەحيد كەلجوى

ئەمەل پىرموس

شېۋەكارەكى مەزنى كوردە. ل ساللا ۱۹۵۴ ل دەھوكى
ژدايك بوويە و ل ساللا ۱۹۸۰ ئەكادىمىيا ھونەرئىت جوان
ل بەغدا بدوماھىك ئىنايە وچەند پىشانگەھىن،
تايبەت قەكرىنە و پشكدارى د چەند پىشانگەھىن
ھەقىشكد كرىە ل نافخۆ ول دەرھەى وەلاتى...

- كەقالتت ھونەر مەند (عەبولرەحمان وەحيد كەلجوى) ب
نيرىنەكا راستەوخۆ ھەردەم ھەول داىە ب پىشاندا
نازكترىن سەرو سىما يىن ئافرهتا كورد ب جوانترىن
رەنگ ب تىكەلكرناوى دگەل سروسىتى و ب دىتتا
ژيانەكا دى كو تايبەتمەندىا پەيۋەندىا بىت: ژىن -
زارۆك - ئافرهت - عەشق - رۆشنىبرى.

دەھمان دەم ژى دا. كەقالتت ھونەر مەندى رەنگ
وكارى ئافرهتى دكەتوارى فولكلورى مەدا دەردبىرى و
بەرچاڧ دكر.

- ب شىۋازەكى تايبەت تىگەھا بو ژ كەتوارى فلكورى، و مە
ھەست ب ھىزا وەرگرتنا وى بابەتى دكر نەخسە بكار
ئىنانا ئەو رەنگى گەرم و دىمەنە كە ژ پىكىئىنانا ھەمى
پارچىن قىافى ئافرهتى دا گازىا خۆ بگەھىنتە ھەمى
بىنەرا بو رزگار بوونا وى و گەلەك رىك پىشانى مە ددا
كو ئەم نابىنن ب ھەقركىا ئافرهتى دگەل خۆ و دەوروبەرى
خۆ بو بىدەستقە ئىنانا ھەمى خەون و ھىقى و ئارمانجىت
خۆ. و ھەر بزاقەك دكەقالتى دا پەيۋەندىەكا رەنگى و
روخسارى ھەبوويە دگەل دەمى و جەمى.

- دىمەنى ئافرهتى ئەو رىنى دىە بو گىانى مروفى
ھەقچەرخ و بىنەر ل بەرامبەر كەقالەكى ئافرهتى.
گەرىساناوى دى رەھەندتر بىت ژ سەقا و رەنگ و جەمى ئەو
ل گىانى خۆ دگەرىتت د كەقالتىدا، ھەر ل وى دەمى ئەو
كەقالتا ئافرهتى بوويە كو ھەردەم بىدەست بوويە ل ھەمى
داب و نەرىتتىن جفاكى مە و بشىۋازەكى دەربىرىنى، د قىت
بگە ھىنتە مە كوئافرهت دقىت نازاد بىت.

و دیار کرنا پتر ژ نافرته کی د که قالاندا نانکو نافرته و نافرته ب دیتن کو نارمانجیت نافرته هی هه می ب کۆم بجه بین نان نافرته بهرامبه ر ئیش و نازاریت خو بهس ره گهزی خو بتنی دبینیت، و بهرامبه ری فی کاری بینه رو که قال دکه فنه گفتو کویه کی د گهل ئیکدا، د دوو سه قایا دا: ئیک- پر ژهنگین ئۆل و ئایینا. دوو- پر هیمنی و ب پیلین ده ریایا، و هه ر ئیک ژوانا رامانهه بوونی یه بو گه هشتنی و نه گه هشتنی، لی که قالیت هونه ر مهندی مه دگه هینته گه له ک خالین جودا جودا و بهایی هونه ری جوانیی که قالی مه ناشوب د که ته پینگافین رو هنتر د ده می زانینی دا و نه و هیمنیا د که قالاندا ئیک ژ سیمایین هونه ر مهندینه کو ب ریکا کاری هونه ر مهندی نه کادیمی و ریزمانا هونه ری راست بیت. و نیگار کیشانا نافرته تی لده ف هونه ر مهندی رسته کا هیمایانه کو ب سروشتی

ریکخستییه ب پر کرنا وان هه می بو شاهیاندا، و ب هه بوونا نافرته تی دنا ف که قالین هونه ر مهندی دا شو فقه دکه ت نه هزره کا نویه و نه نافراندنه د فی بواری دا، به لکو من بشیوه یه کی جودا یان نوی بهرچاق کریه و رووبه ره کی زیده دایی د که قالی دا و نیرینه کا جودا و جهه کی تاییه ت، تا بوویه شیوه و نافه روک د ئیک ده م دا. نافرته وه ک نیقه کا کۆمه لگه هی، نافرته وه ک (ته وه ری) ژیانن ورحاوی، نافرته ب جوانیا خو فقه - نازکیا خو فقه - ب چه زین خو فقه بو ژیانن. قوربانیین وی و بنده ستیا وی و رازیبوونا وی وه ک که سی دووی دزانی دا. بیده نگیا وی، وه فاداریا وی بی باوه ریا وی، ب وی و ملاملانا وی دگهل بارودوخین قورسین ژیاننا وی ل کۆمه لگه ها روژه ه لات. نه ف هه می دوخین وی کارتیکرنه کا زنده کریه ل سه رمن زیده باری نافرته وه ک دایک و خویشک وهه فرین و هه قال ویا ر. لی دهه می دوخین وی دا.

جانیا وی یابه رچاقه و بو من دبسته ژیده ره ک بو ئیله می و رهنگا نه خلمه رهنگین روژه ه لاتی و بتاییه ت بین کوردی، و نه فقه زی کارتیکرنه کا راسته و خو فیه دگهل سروشتی و په سه ند کرنه که بو هونه ری و هه می لایه نین وی ((فه لسه فی جوانی - روخساری)).

ھونەر ۋە دېرۋۇكى دا

(رېيك ۋە شروۋەگرن)

ھودا نەھمەد سەبىرى

دېروكا ھونەرى نەبتىنى وېنەنە لدويف ئىكدا دېۋرن وكار بۇ بەھتە كرن كو ئەفان وينا براوھستىنن. دجھدا، ودمەكى بۇ نىشان بكەن.. بەلكو ئەف دېرۋكە سوحبەتا شارستانىەتتى دكەت ووھسا بۇمە ددەتە روھن كرن ودكو تو وېنەكى دىبىنى، ونىقىشكى بۇچوون و ھزرو پېشقەچوونا مروفايە.

ئەم دشىن بېژىن كو ھونەر خومالى ھزرىيە.. بقى ھونەرى مروقى شىايە بەرگىيا سروشتى بكەت بۇ چەندىن سەردەما و بەلانسەكى پەيدا بكەت دناقبەرا دەرونى خو و سەقايى خو.

دېرۋكا ھونەرى نەبتىنى دىتنەكە بۇ جوانىەكا رەھايى.. بەلكو پېداچوونەكە لسەر شارستانىەتتى و دېرۋكا وى و گرېدانا وى دگەل رويدانا و چوونا وان وپېشقەچوونا وان يا جودا جودا لسەر ھەر توخم و سەردەما. خو ژ سەردەمىن دەستپىكى ئەوین كو دېژنى سەردەمى كەفن يان سەردەمى (بەرىنى = بالىوليتك) و پېھەل تاكو دگەھتە سەردەمى فەلىي دەستپىكى و لدويفدا ھونەرى فۇبتى و سەردەمى (رىنىسانس-راپەرىن) و تاكو دگەھتە سەردەمىن نوى.. دەستپىك ھەمى ژ شكەفتايە و بەردەوامىا وان تاكو ھونەرى (نەشىۋەيى = تجرىدى) دچاخى بىستى دا.

ھونەرى بالىوليتىك كاركتەرى وان تابلوپىن كەفپىنى يە ئەوین ھاتىنە دىتن ل روژئاقايى ئەورۇپا و دىسان كاركتەرى گەلەك تىشتىن دى زى يە، وەك ھندەك وينا لسەر ھەستىكىن گىانەوھرا ھاتىنە چىكرن يان ھندەك پرتىن بچىكىن بەرى، يىن كو ب دەست ھاتىنە دروستكرن وەك چەقۇيى لى كرىن يان ھندەك بەر وەكى تەفشى لى كرىن و گەلەك شىوازىن دى يىن كو مروقى وى سەردەمى مفا بۇ خو ددىت بۇ كارىن خو يىن روژانە.

گەلەك ژ خەلكى.. ھونەرى وەك يارى دىبىنن.. بىگومان يارىەكا ماقويلە.. بەلى ئەف ھزرو دى مېنىت كو ھونەرى بۇ خو شىيى بىتنى دناسن.. و ھندەكىن دى بسەرۋە سەرۋە رىزى لى دگرن بەلى ژبىقە بچاقەكى نزم بەرى خو ددەنى.. و بدىتنا ھندەكىن دى ئەو بىتنى مەزاختنا پارايە.

و وەكو ئەم دزانىن كو ھونەر ھاكتەرى بىنەرەتتە لدەف مروقى وىن ھەفگرە بۇ تاكە مروقى يان جفاكى مروفا، و داكوكى لىخۇ كرىە وەك پىدقى خو ژ رۇزا بوونا وى.. ھونەر و مروف ژىك جودا نابن چ ھونەر بىتنى مروف نىنە و مروف ژى بىتنى ھونەر نىنە، و ب ھونەرى تاما كەتتە ژيانى.. يا پى روھنتر لى ھاتى و تىگەھشتنا ژيانى نىزىكترا لى كرى.. ھونەر بەرسقمدانەكا بەردەوامە دگەل دەوروبەرىن مە و چىنەكە ژھەناسا روھى ياكو مروف نەشىت بىى وى بۇت.

بزافا مروفا يا سەردەمىن بەرىنى ديار دبىت ژ ئەوان كەرستىن بەرىنى و يىن ھەستى كو شىنوارن لىن دەستى مە ماين.. و دگەل پېشقە چوونا روۋشەنبىريا مروفان، ئەف كەرستىن ھەنى چاكرت و جوانتر بىت ھاتىنە چىكرن.. لىقىرى ديار دبىت كو ھندەك ھاكتەر ھەنە كارتىكرنى لسەر ھونەرى دكەن ژوانا؛ ۱- چەواتيا ژيانا وى سەردەمى ۲- چەواتيا جىۋگرافى ۳- كانى چەند ئەو بىنەمالىن وى سەردەمى دكەھى يان دكويشى بوون دگەل ئىك يان چەند ژىك دوپىر بوون وەك جھ. ژ بەركو گەلەك تىشت يىن ھاتىنە دىتن زانا دى شىن زقىرىن بۇ كىش سەردەمى.. بەلى ھندەك تىشتىن دى خو ژ سەردەمى بەرى وەرە دھاتە بكار ئىنان و بەردەوام بوو ھەتا دمەكى نىزىك وەك گەلەك تىشت يان

رەفتار نەخاسەمە لدەف خەلكى ئوستراليا بۇ نموونە دېروكا ھونەرى پاپېشقە چووى دگەل پېشقەچوونا شارستانىەتتى؛ چونكى ل ھەر جھەكى مروقى فەلسەفا خو يا تايبەتا ژيانى ھەبوو لەوما ژى دى بىنى ئەف وىنن ھاتىنە دىتن ل ھەر جھەكى رامانا خو يا جودا ھەبوويە و ئەفە وەك مەگوتى دزقىرتەفە كانى چەوا مروقى وى سەردەمى سەردەمى دگەل دۆرھىلى دكر.